

Asia: VN/33727/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Lakihankkeessa esitetään oppimisvalmiuksia tukevien opintojen (OPVA) poistamista ja korvaamista osana tukiovetusta ammatillisessa koulutuksessa. Suomenopettajat ry suhtautuu kriittisesti oppimisvalmiuksia tukevien opintojen (OPVA) ja etenkin niiden erillisrahoituksen poistamiseen. Suomenopettajat ry näkee, että esitetty lakimuutos heikentää entisestään maahanmuuttotaustaisten opiskelijoiden mahdollisuuksia opiskella niin ammatillisessa koulutuksessa kuin korkea-asteella, valmistua ammattiin ja työllistyä koulutustaan vastaaviin tehtäviin. Suomenopettajat ry katsoo, että kielitaito-opetusta tulee heikentämisen sijaan vahvistaa myös ammatillisen koulutuksen piirissä. OPVAsta luopuminen vähentäisi mahdollisuuksia saada pitkäjänteistä tukea ammatillisen kielitaidon kehittymiseen ja siten asettaisi ei-suomen- ja ruotsinkieliset opiskelijat entistä huonompaan asemaan koulutuksen kentällä.

Ammatillisen suomen/ruotsin kielen taidon kehittymiseen tähtäävään opetukseen tulee leikkaamisen sijaan ohjata nykyistä huomattavasti enemmän rahoitusta. Nykyisellään OPVA-opintoihin on osoitettu opiskelijavuoteen perustuva puolen vuoden erillisrahoitus. Tämän rahoituksen turvin muun muassa maahanmuuttotaustaiset opiskelijat ovat voineet kuuden kuukauden opintoja vastaavan ajan vahvistaa kielitaitoaan ja muita opiskelutaitojaan joustavasti tutkinto-opiskelun yhteydessä. OPVA-opintojen turvin on ollut mahdollista toteuttaa systemaattisesti etenevää kielenopetusta, joka on useille opiskelijoille välttämätöntä tutkinto-opiskelun tukea. Ei ole realistista, että OPVAa vastaavaa kieli- ja muuta opiskelunvalmiuksien opetusta toteutettaisiin ilman erillisrahoitusta.

Lakihankkeen vaikutukset maahanmuuttotaustaiseen väestöön tulisi arvioida. Esitysluonnoksessa tuodaan esiin, että OPVA-opintoja on hyödynnetty etenkin maahanmuuttotaustaisten opiskelijoiden kielitaidon vahvistamisessa. Samalla esitysluonnoksessa tuodaan esiin, että sekä opiskelijat että opettajat ovat kokeneet OPVA-opinnot mielekkäiksi ja hyödyllisiksi. Lakimuutosten vaikutuksia arvioidaan eri väestöryhmien kannalta (mm. vammaiset, nuoret, saamelaiset), mutta

maahanmuuttotaustaiselle väestölle koituvia vaikutuksia ei käydä läpi. Esitteillä oleva lakihanke tulee edelleen heikentämään etenkin maahanmuuttotaustaisten opiskelijoiden asemaa ammatillisessa koulutuksessa ja työmarkkinoilla, sillä ilman työssä toimimisessa tarvittavaa, riittävää suomen tai ruotsin kielen taitoa opiskelijan on hyvin haastavaa suorittaa opintoja ja työllistyä.

Lisäksi esityksessä tulisi tuoda esiin, mitä koulutusjärjestelmän tuottamia suomen oppimisen aukkoja OPVA on korjannut ja miten nämä aukot tullaan mahdollisessa uudessa sääntelyssä tilkitsemään. Tietyt ryhmät, kuten luku- ja kirjoitustaidottomina Suomeen saapuneet aikuiset sekä peruskoulun loppuvaiheessa maahan muuttaneet nuoret, kaipaavat kipeästi lisää aikaa ja systemaattista tukea opiskelukielen kehittymiseen. Tällä hetkellä koulutusjärjestelmä ei vastaa tähän tarpeeseen, koska monissa tapauksissa kyseisten henkilöiden kielitaito ei peruskoulun, aikuisten perusopetuksen tai kotoutumiskoulutuksen jälkeen vielä riitä ammatillisessa koulutuksessa opiskeluun. Koulutusjärjestelmämme siis järjestelmällisesti tuottaa maahanmuuttotaustaisia henkilöitä, joiden suomen tai ruotsin kielen taito on ei ole riittävä ja sitä kautta myös ammatissa ja työssä pärjäämisen mahdollisuudet ovat heikot. Asiaan tulisi puuttua koulutusjärjestelmää kehittämällä niin, että oppijoilla olisi tosiasiaassa mahdollista saavuttaa riittävät taidot opetuskielessä. Kielen oppimisen ja opetuksen tulee olla tarkoituksenmukaista ja tapahtua limittäin ammatillisten sisältöjen opiskelun kanssa. Suomen tai ruotsin kielen oppimisen ja opettamisen tueksi tarvitaan sääntelyä: yhteiset kansalliset ohjeistukset, yhtenäisiä käytänteitä ja riittävä rahoitus.

Lakimuutos on ristiriidassa väestön koulutustason noston kanssa. Ammatillisen perustutkinnon tavoitteeksi on asetettu muun muassa valmiudet toimia ammatissa ja työelämässä sekä kehittää jatko-opintovalmiuksia korkeakoulutukseen (§2, 571/2017). Kielitaito on keskeistä paitsi työssä ja elämässä myös korkea-asteen opinnoissa, joissa maahanmuuttotaustainen väestö on nykyisellään aliedustettua. Verrattuna muihin OECD-maihin maahanmuuttajat ja heidän lapsensa hakeutuvat Suomessa korkeakoulutukseen harvoin. Maahanmuuttajien koulutuspoluissa onkin tunnistettu haasteita etenkin kieli- ja perustaidoissa (ks. esim. Karvin Policy brief 7:2023, https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/Karvi_Policy-brief_0723.pdf). Lakimuutos on tältä osin ristiriidassa väestön koulutustason nostamisen tavoitteen ja tuotetun arviointitiedon kanssa. Nämä arviointitiedot tuleekin yhdessä PISA-tulosten kanssa ottaa huomioon sääntelyä kehitettäessä ja varmistua siitä, ettei maahanmuuttotaustaisten mahdollisuuksia kouluttautua ja työllistyä heikennetä.

Maahanmuuttajien koulutuksen järjestämistä vaivaa lähes kaikilla koulutusasteilla tempoilu ja jatkuvasti muuttuvat toteutuksen muodot, mistä lausunnolla oleva lakimuutos on yksi esimerkki. Lakiesityksessä OPVAn järjestämistä ja kirjavia käytänteitä kritisoidaan. Kuitenkin tilalle esitetään tukiopestusta, joka toteutunee vielä sirpalemaisemmin ja kustannustehottomammin. OPVA-opinnot otettiin käyttöön ammatillisen koulutuksen reformin myötä vuonna 2018, joten niitä on ehditty järjestää oppilaitoksissa vasta muutamia vuosia. Monissa oppilaitoksissa käytännöt ovat vasta viime vuosina löytäneet muotonsa ja niitä on voitu alkaa kehittää edelleen. Nyt uuden tukimuodon kehittämistyö aloitettaisiin taas alusta. Pelkona on myös, että OPVA-rahoituksen turvin oppilaitoksiin rekrytoitu, toisen kielen oppimisen erityiskysymyksiin perehtynyt opetus- ja ohjaushenkilöstö vaihtaa toisiin tehtäviin tilanteessa, jossa päteviä suomi/ruotsi toisena kielenä -opettajia on jo nyt hyvin haastavaa rekrytoida.

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä myös ammatissa toimimiseen tarvittavan kielen oppimista on laajalti siirretty entistä enemmän työpaikkojen vastuulle. Viesti työpaikoilta on kuitenkin ollut, ettei siellä ole mahdollista ottaa vastuuta opiskelijan perus- ja ammatillisen kielitaidon oppimisesta. Erityisesti työntekijäpulasta kärsivillä aloilla tilanne rasittaa jo ennestään kuormittunutta henkilöstöä. Lisäksi on kestänyt, että uuden kielen oppimisen ajatellaan suurimmaksi osaksi tapahtuvan lähinnä muiden kuin siihen koulutuksen saaneiden kieltenopettajien ja kielitietoisesti toimivien ammatillisten opettajien ohjauksessa.

OPVA on ollut tutkintokoulutuksen tukimuoto. Tutkinto-opiskelua voi edeltää TUVA (tutkintokoulutukseen valmentava koulutus), jossa on mahdollista vahvistaa muun muassa kielitaitoa. Jos OPVA lakkautetaan, rahoitusta tulee ohjata TUVAAan. Lisäksi TUVAn rahoitusmallia tulee jäsentää uudelleen niin, että koulutuksen järjestäjän on nykyistä kannattavampaa ohjata kielen oppija TUVAAan, myös tutkinto-opiskelusta. TUVA-koulutusta tulisi kuitenkin kielitaidon vahvistajana systemaattisesti kehittää.

Suomen tai ruotsin kielen tukiopetukselle on ammatillisessa koulutuksessa myös tarvetta. Yksilöllinen tukiopetus ei kuitenkaan voi korvata systemaattista ja säännöllisesti etenevää kielenopetusta. OPVAn korvaaminen tukiopetuksella on hyvin kallista ja sen mahdollistuminen käytännössä on epärealistista. Yksilötason tuki ei voi tarjota yhtä systemaattista kielenopetusta kuin ryhmämuotoinen, pitkäjänteinen ammatillisen kielen opetus.

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

-

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

-

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

-

Tilaukoulutusta koskevat säädösehdotukset

-

Muut ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

-

Asetusluonnokset

-

Muut kommentit

-

Tiermas Anne
Suomenopettajat ry